

НАРОДНА КЊИЖЕВНОСТ

Поезија

Епске песме

Опевају значајне догађаје и подвиге јунака. Певале су се уз гусле и преносиле с генерације на генерацију. Испеване су у десетерцу (стиху од десет слогова). Постоје и песме дугог стиха – *бујаршиице*. Вук епске песме назива мушке (јуначке) јер су мушкарци главни носиоци догађаја о којима ове песме певају. То су дуже песме јер имају развијену причу. Будиле су и неговале родољубива осећања у народу.

Песме старијих времена

У овим песмама говори се о јунацима и значајним догађајима из српске историје до краја XV века и о пропасти самосталних средњовековних држава. (У ове песме убрајају се и оне чији ликови и догађаји нису повезани са стварним историјским збивањима.)

Епским песмама старијих времена припадају песме о Немањићима, Мрњавчевићима, козовским јунацима, Бранковићима, Јакшићима и Црнојевићима.

Песме о Немањићима и Мрњавчевићима

Најчешћи мотиви ових песама су женидбе јунака, подизање задужбина и велелепних грађевина. Присутни су и неки од стварних, историјских мотива везаних за припаднике ових династија (завада међу великашима после Душанове смрти и Вукашинова жеља за влашћу). Поред стварних, има и измишљених ликова (Гојко Мрњавчевић).

У овај круг убрајамо песме: *Женидба Душанова, Женидба краља Вукашина, Урош и Мрњавчевићи, Свети Саво, Зидане Скадра...*

Лирске песме

Вук их назива женским песмама јер их певају жене. У њима се опевају најразличитија осећања и мотиви. Више пажње се, како истиче Вук, поклања певању него песми. Краће су од епских. Најчешћи стих је лирски осмерац и десетерац.

Митолошке песме

Убрајају се у најстарије лирске народне песме. Потичу из паганског периода (многобожачке религије). Опевају разна митолошка бића, помоћу којих је народ покушавао да објасни природне појаве у свету који га окружује: *Вила зидатрад, Сунце се дјевојком жени...*

Обредне песме

Веомо старе песме чије извођење прати одређени верски обред, ритуал. Деле се на песме зимског периода (коледарске, божићне, богојављенске, краљичке) и летњег периода (ђурђевске, ивањске, лазаричке, спасовске) и додолске (певају се по потреби када треба призвати кишу).

Бајке

Вук их назива женским приповеткама у „којима се приповедају којекаква чудеса што не може бити”. У њима се описују нестварни ликови и догађаји, фантастичне садржине. Све бајке почињу на устаљени начин „Био једном један...” Не зна се време и место дешавања радње; ликови су натприродна бића (аждаје, змајеви, виле, вештице...). Људски ликови немају лична имена, већ уопштена (краљевић, чобанин, син, девојка...) или симболична (*Биберче*, *Пејелуја*). Свака бајка почива на борби добра и зла. Добро увек на крају победи, али пошто јунак бајке савлада све препреке које се пред њим постављају. Најчешћи бројеви који се појављују у бајци јесу: један, три, седам, девет. Они имају симболична значења. Претеривање одликује описе моћи јунака бајке и његове поступке. Присети се бајки *Биберче*, *Злаћна јабука* и *девет ђауница...*

Шаљиве приче

У њиховој основи је нека смешна ситуација, комичан заплет који се развија у више епизода и на крају ефектан завршетак који доноси поенту (главну мисао). Таква је прича *Еро с оноја свијетја*. Постоје и краће приче сведене на једну или две епизоде. Најчешћи јунаци ових прича су: Еро, Ћоса, Насрадин-хоџа и др. Шаљиве приче су имале велики значај у време ропства под Турцима и уливале су самопоуздање у дух српског народа.

Новеле

У њима се прича „нешто што би заиста могло бити”, како каже Вук Караџић. Новеле су засноване на реалним догађајима и ликовима. Оне носе увек неку поуку, тј. истичу неку животну истину: *Дјевојка цара нагмудрила*, *Све, све, али занаш*, *Ко не раги, ѿај не једе...*

Приче о животињама

Приче у којима су главни ликови животиње које носе особине по којима се препознају. Радња ових прича је једноставна. Обухвата најчешће устаљене епизоде: сусрет животиња, сукоб и разилажење. Чести мотиви су: удаја и женидба, путовање животиња... Познате приче о животињама јесу: *Међед*, *свиња* и *лисица*, *Побијеђени вук...* *Мачкова женидба*.

Кратке народне умотворине

Пословице – сажето искуство које су нам преци оставили у наслеђе.

Изреке – устаљени изрази којима се казује нека људска особина.

Питалице – сведене на питање и оштроуман, духовит одговор.

Загонетке – садрже збуњујуће питање (које има пренесено значење) и подразумевају само један тачан одговор.